

Aids: Konferencija u Vatikanu

Valentin POZAIĆ

U tri dana, od 13. do 15. studenoga 1989, održana je u Vatikanu, u Auli Sinode, Svjetska konferencija o - u posljednje vrijeme donekle prigušenom problemu - bolesti sidi ili AIDS-u. To je četvrta konferencija u organizaciji Papinskog vijeća za pastoral zdravstvenih djelatnika, otkako je osnovano g. 1985. Vijeću predsjedava biskup Fiorenzo Angelini.

ZAŠTO ŽIVJETI

Konferencija je sazvana pod neuobičajenim naslovom: "Živjeti, zašto?" Sida ili aids bolest je koju je čovjek "stekao", i to svojim "rizičnim" ponašanjem. Sama bolest pokazala se ne samo rizičnom, opasnom nego naprosto smrtonosnom, korijenski neprijateljskom spram životu. Borba protiv side afirmirala je i opravdala svijest o potrebi interdisciplinarnog pristupa problemima ljudskog zdravlja. U tu interdisciplinarnost ulazi i etika, moral. Tako je jasno da je u sadašnjoj situaciji jedino djelotvorni lijek izbjegavanje rizičnih (homoseksualnost, intravenozno drogiranje) ponašanja, odnosno etički i moralno primjeren način života. Pitanje je, dakle, kako živjeti? Zašto živjeti ovako ili onako, i konačno: Zašto uopće živjeti? Smisao i cilj života odlučujući su činioci naših pojedinačnih i dalekosežnih odluka. Sida očito postavlja, makar naknadno, pitanja o tome kako i zašto živjeti.

Na koncu Konferencije progovorio je jedan od oboljelih, pokušavajući dati svoj odgovor na pitanje: "Želimo živjeti jer se pouzdajemo da ćemo moći, uz pomoć ljudsku i Božju, izaći što prije iz ovog tunela smrti... jer smo s tom i zbog te bolesti otkrili među drugim stvarima toliku dobrotu u srcu čovjekovu i radost povezanu sa smirenim i urednim životom..., jer smo opet zadobili pouzdanje u život i vjerujemo da se isplati živjeti sve do kraja."

OTVORENJE

Uvodno izlaganje podnio je njujorški nadbiskup, kardinal John J. O' Connor, poznat po tome što nalazi vremena da sam poslužuje oboljele od side. U njegovoj nadbiskupiji postoji 18 katoličkih bolnica i 10 klinika. U svakoj od

njih ima određen broj mjesta za bolesne od aidsa. Polazeći od činjenice o velikom broju oboljelih (a taj se sve više povećava, tako se misli da će u godini 1990-91. biti petsto tisuća novih slučajeva) i vrlo skupim terapijama (četiri do pet milijuna dolara dnevno), te načela pragmatizma i utilitarizma - koja prevladavaju u društvu, pa i u zdravstvu - izrazio je bojazan da će uskoro na liječenje biti primani samo neki. Već sada ti su bolesnici nerijetko napušteni i od vlastite obitelji, osamljeni su i progonjeni osjećajem krivnje, a znaju da su osuđeni na smrt. Mnogi od njih ne mogu raditi, nemaju mogućnost liječenja, često su prezirani kao nekorisni i štetni za društvo. Sve je veći broj djece zaražene sidom. Abortivni mentalitet tu pronalazi svoje nove žrtve. A za odrasle oboljele prijetnja je u primjeni eutanazije.

Potrebno je reafirmirati vrijednost ljudske osobe. Ona je vrijedna u sebi samoj. Nije osoba radi društva, nego je društvo radi osobe. Kod bolesnih prvenstvo ne pripada liječenju bolesti već liječenoj osobi, bolesniku. Ti bolesnici, osim tjelesnih, imaju mnoge druge - duševne i duhovne, vjerske - potrebe. Neki od njih počinju mrziti sami sebe i teško ih je izbaviti iz te samoosude. Budući da je sida bolest koja razara svako zavaravanje, oboljelima je potrebno reći istinu o smrti, životu i smislu života. Potrebni su istine o ljubavi. Znajući to, u katoličkim je bolnicama najmoćnija medicina - ljubav. Snagom ljubavi služimo bolesnike kao svete osobe, stvorene na sliku Božju.

ZNANOST

Mnogo znanstvenika i istraživača iznosilo je svoja zapažanja i rezultate - dosada više-manje skromne - u borbi protiv side. Od 23 predavača s područja znanosti, najviše su pažnje privukla dvojica, pronalazači virusa side: Luc Montagnier iz Pariza i Robert Gallo iz Bethesde (USA). Lijek protiv bolesti još nije pronađen. Ipak, dosadašnja ulaganja u istraživanja donijela su bar neki plod: zasada se donekle uspijeva usporiti razorno djelovanje virusa. Dok su jedni optimisti, drugi su vrlo suzdržani kad govore o vremenskom roku u kojem bi se mogao pronaći uspješan lijek.

Pažnju su privukli također pravni, društveni, karitativni, filozofijski, žurnalistički, politički i vojni vidici problematike.

ETIKA - MORAL

Od liječnika o etici je progovorio E. Pellegrino, bivši rektor Sveučilišta Georgetown, direktor Kennedy Institute of Ethics, a sada direktor Centre for Advanced Ethical Studies u Washingtonu, pri istom Sveučilištu. Naglasio je da liječnici, kao pojedinci i kao zvanje, moraju pristupati bolesnicima bez diskriminacije, poštivajući osobu i čuvajući profesionalnu tajnu dok to ne ugrožava sigurnost i život drugih. Isto je mišljenje zastupao i moralist J. Elizari. O temi "Aids i odgovorno roditeljstvo" govorio je moralist E. Sgreccia. Ako su oboje zaraženi, treba da izbjegavaju začecje. Ako je samo jedan partner zaražen, moraju se odreći spolnih odnosa radi očuvanja zdravlja i života nezaraženog partnera. Prema B. Honingsu, aids je prilika za moralnu

renesansu, dok je preporuka kondoma kao sredstva zaštite (nesigurno sredstvo!) pogrešan korak. Potreban je društveni odgoj za odgovornost, za vrijednost spolnosti i bračne vjernosti, samodiscipline i dostojanstva ljudske osobe. Poglede Grčko-pravoslavne crkve iznio je episkop Athenagoras Zokopoulos, ističući s jedne strane solidarnost s bolesnicima, a s druge odgoj za predbračnu čistoću i bračnu vjernost, za postojanost obitelji.

PASTORAL

Pastoralne vidike rada s bolesnicima iznijela su dvojica biskupa. Iz Italije D. Tettamanzi, koji naglašava potrebu za solidarnošću s oboljelima na temelju njihova dostojanstva. Bolesnici su osobe i nikada se ne smije s njima postupati kao s predmetom. Istina, potrebne su mjere zaštite za zdrave, ali to ne opravdava izolaciju bolesnih. K. Lehmann, iz Njemačke, govorio je o nadi u budućnost koja se temelji na makar kako gorkoj - izrečenoj, priznatoj i prihvaćenoj - istini sadašnjosti. Uz zdravstvenu brigu bolesniku je potreban prijatelj-pratilac, netko spreman biti s njim do kraja. On će mu moći biti svjetlo za novo vrednovanje života, za pronalaženje smisla patnje, za prepoznavanje lica Spasitelja u licu Raspetoga. Na tom putu od samih se bolesnika traži veliki napor istinoljubivosti, što često nedostaje zdravima.

U VATIKANU

Nije često da vatikanske ustanove priređuju slične skupove, i to upravo u Vatikanu, i da ih svojim nastupom zaključuje sam Papa. Poznata je činjenica da je Crkva u pastoralu, tj. u zdravstvenoj i duhovnoj brizi za oboljele od side, već odavno dala konkretan odgovor: sestre Majke Terezije, a na razini pojedinih biskupija otvorene su posebne kuće s odgovarajućom njegom za bolesne od side. Potresno svjedočanstvo takve brige iznio je rimski svećenik M. Picchi, koji već godinama radi s ovisnicima o drogi, a sada i s oboljelima od side. To je opredjeljenje Crkve potvrdio Ivan Pavao II kad je znakovitim simboličkim činom zagrlio dijete zaraženo virusom side.

Bez obzira na to kako je netko dospio u bolesno stanje, Crkva u svakome gleda čovjeka patnika, koji treba i traži našu pomoć, a ne osudu, što nipošto ne znači da smo u načelu zaboravili ili pomiješali red vrijednosti, dobro i zlo. Jednostavno, Crkva želi i u tim okolnostima posvjedočiti vječkovnu vjernost Gospodinovoj riječi: "Što god učiniste jednome od ove moje najmanje braće, meni učiniste" (Mt 25, 40). Uz taj praktični vidik Crkva je sada htjela dati i načelno jasne teoretske poglede. Bilo je dosada različitih skupova o aidsu koji su bili više ili manje nošeni propagandnom ideologijom. Preporučivalo se ovo ili ono sredstvo zaštite od virusa, a zapravo se išlo za tim da se opravda i omogući dalji tijek rizičnog ponašanja - koje je izvor bolesti.

Međunarodni skup s najrazličitije orijentiranim znanstvenicima - istraživačima, zdravstvenim teoretičarima i praktičarima, filozofima i teolozima, društvenim radnicima i političarima - bio je kvalificiran da ponudi objektivnu

i nepristranu prosudbu sadašnjeg stanja i perspektivu izlaska iz njega u bolju budućnost.

U to se ozračje smješta i govor kojim je Ivan Pavao II zaključio rad Konferencije. Papa je bolesnima od side potvrdio brigu ljudi znanosti i ljudi Crkve. Ne treba da se osjete sami i napušteni. Od njih, međutim, očekuje da pronađu smisao svomemu trpljenju i tako podsjetite druge na vrijednosti više od samog života. Zatim je, obraćajući se pojedinim skupinama društva, podsjetio da je obitelj prva škola života i odgovornosti, koja se očituje i u brižnoj njezi oboljelih. Od nastavnika i odgojitelja očekuje da budu vođe i primjer vjernosti onim idealima koji daju smisao životu. Mlade je pozvao na život dostojan života i na konstruktivnu izgradnju pravednog društvenog poretka. Od državnih vlasti očekuje pravodobnu međunarodnu suradnju u globalnoj borbi protiv aidsa i droge. Istraživači i znanstvenici, na čija vrata danas kuca cijelo čovječanstvo, ne smiju zaboraviti na moralne vrijednosti u istraživanju i primjeni svojih dostignuća, koja sva treba da budu u službi osobe. Zdravstveni radnici i dobrovoljci neka svoju službu žive u brižnoj ljubavi, bez ikakve diskriminacije. Svećenike, redovnike i redovnice Papa poziva da budu glasnici Evanđelja trpljenja, vjere i molitve, kako bi po njima bio prisutan Krist - liječnik duša i tijelâ. Konačno, Papa se obraća svim vjernicima da u ovoj pošasti upravljaju za cijelo čovječanstvo svoje molitve Gospodaru života i da budu nosioci nade koja ne umire.

NEMIRI

Dio nemira u rad Konferencije unijeli su neki zahtjevi za raspravom u velikoj auli, što nije bilo predviđeno. Tko je htio raspravljati o nekoj iznesenoj temi, mogao je to učiniti s predavačem u pokrajnoj dvorani nakon predavanja. To se i prakticiralo, napose nakon predavanja o općim etičkim vidicima. Naime, msgr. C. Cafarra privukao je pažnju i neslaganje iznoseći teze da zaraženi partner nema pravo na spolne odnose sa svojim zdravim partnerom, pa ni onda ako ovaj sam na to pristaje, pa ni uz upotrebu kondoma. Pristanak bi drugog partnera bio čin protiv vlastita života, a nitko ne može raspolagati svojim životom. Nadalje, liječnik bi bio dužan obavijestiti zdravog partnera o njegovu oboljelu partneru (i što bi sve i kako bio dužan poduzeti?). Do nemira je vjerojatno došlo stoga što je, čini se, jednostrano isticao prokretni vidik braka, i što je govoreći o "općim načelima" morala zapravo sišao u krajnje konkretna i zaoštrena pastoralna pitanja.

Treći dio nemira unio je jedan irski misionar. U Africi, gdje djeluje, zaražen je virusom side. Na konferenciji se pojavio s transparentom "Crkva ima aids". Tumačenje: on je zaražen, a on je dio Crkve, dakle, i Crkva ima aids. Stavi li se na stranu pitanje ukusa i razbora, još uvijek ostaje pitanje: zar je on jedini takav pripadnik Crkve, zar samo zbog njega Crkva ima aids? Što je s tolikim drugim bolesnicima, i s onima koji su već umrli? I kod nas je poznat slučaj čovjeka vjernika koji je umro od zaraze virusom side. I nikome nije bilo potrebno zbog sebe lijepiti etiketu na Crkvu.

Sve su to brižno koristile novine određenih ideoloških sredina da na svoj način prikažu odvijanje Konferencije u Vatikanu, koja nije bila po nji-

hovoj mjeri. Kao da se na svaki način htjelo pokazati da je Konferencija promašena. U istim je novinama bilo i optužbi da na Konferenciji nema oboljelih od side, a o njima se govori. Međutim, oni su bili prisutni, ali nisu htjeli da ih se prokazuje. Istu su želju izrazili i za susreta s Papom, na završetku rada konferencije. Naime, molili su da ih se ne snima u lice. Predstavnici medija to su poštivali.

BRIGA SE NASTAVLJA

Konferencija, kako je u više navrata naglasio msgr. F. Angelini, nije bila radi konferencije nego radi bolesne braće i sestara, radi njihova ljudskog dostojanstva. Organizirati ovakav skup - 600 stručnjaka iz 84 zemlje; broj prijavljenih sudionika morao je već mjesec dana unaprijed biti ograničen zbog ograničena prostora - bilo je moguće jer svi ti ljudi imaju istu zajedničku vjeru u život i dostojanstvo čovjeka, makar i ne imali istu našu vjeru u Krista gospodina.

U ime Međunarodne zdravstvene organizacije njezin je predsjednik obećao dalju pomoć u borbi protiv side. Biskupija Artur (USA) otvara centar za informacije i izmjenu iskustva radi suzbijanja aida. Tu će raditi skupina znanstvenika, bolesnika i liječnika. Papinsko vijeće namjerava prirediti skup samo s bolesnima od side, kako bi im se pomoglo otkrivati nove razloge za nastavak života. Briga za pogođene virusom side nastavlja se.